

Haridus – tempel

Sakari Neuvonen
Tartu Kõrgem Kunstikool

Põgenesin majanduslanguse eest Jaani kiriku rüppe reklaamivabasse kohta (jumalat on mõttetu reklaamida, tema „parim enne“ on ammu möödas). Istusin tühja saali puisele pingile ja jäin iseendaga kahekesi. Sülitaks lakke, kui ulataks, tärkas pähe ketserlik mõte, kui vaatasin lamedat lage, mis on pistetud gootika roiete vahele.

Mõõtsin pilguga selle ehitise mastaapseid mõõtmeid. Mitu talupoeglikku küünt on puruks tõmmatud, et need kivid siia inimjõul ritta seada? Kas on mõttetumaid püüdlusi, kui ehitada igasse külla tohutu hoone, mida kasutatakse üks kord nädalas (räägin kirikust kui organisatsioonist, religiooni ei puutu, igäüks uskugu, mida tahab).

Tundub kummaline, et nii palju asjatut vaeva on valatud paksudesse müüridesse. Mis on nende meieaegsete püramiidide turuväärtus? Kas kirikute väärtus võrdub jumala väärtusega? Mis oli jumala kõrgeim noteeritud väärtus? Ja millal algas jumalik kriis? Noh, inimeste kunagiste püüdluste üle on tagantjärele kerge naerda.

Aga kui palju maksab raha? Kas hindame krooni kullas või Eesti südames ja mullas? Väärtuse kaotanud väärtpaber kõlbab ainult käimla tapeediks. Ainuke, mis maksab, on elu. Natsionaliseeritud kinnisvara omanik oli ülimalt õnnelik, kui ta ellu jäi. Mis hoiab inimest elus? Nälg ja teadmiste janu! Igavesed väärtused on toit ja haridus. Nende nimel tasub elada.

Vaatasin altari poole. Jaani kirikus pole altarimaali, suurt sümboolset krutsifiksi. Mõtlesin, et mul oleks hädasti vaja mingit sümbolit, mida kummardada – moraalset raamistikku. Selleks ei kõlba hinduismi *brahman*, kreeklaste hüved, kristlaste ülestõusmine, islami alistumine. Jõudsin endamisi järeldusele, et teaduslik maailmapilt on see ainuõige. Selle poole püüdlumine saab olema minu *via dolorosa*. Selle nimel hakkab palvetama, tuhka pähe raputama, paastuma. Sest nii raske on omandada õpetuslauset, mis ütleb, et absoluutset tõde ei ole, on ainult silmi pimestav relatiivsus. Minu usutunnistus ütleb, et on ainult elu, surmast ei tea me midagi. On ainult olev, kõik oleva taga olevad püüdlused on tõlgendused. Geenid on geenid, mitte liikumatu programmeerija *software*. Silm ei taha näha, silm näeb. Maailm ei ole kõikidest maailmadest parim, vaid üks (kordumatu?) võimalus.

Vaatasin uuesti lakke, päike mängles vitraažide vahel. Mõtlesin sellele kõikehõlmavale relatiivsusele, iseenesest olevale ja tundsin, kuidas sain taevaliku õndsuse osaliseks. Relatiivsus ei ole tavamõistes moraalitus, vaid sulnis vastutus. Kui isalikku tuge ei ole, pean

ma ise tugev olema. Kui pole iga olukorra jaoks eraldi ja ühtset protokoll, pean ise tegema iga üksikut hetke puudutavad moraalsed otsused. Kui huvitav! Kui vastutusrikas!

Õndsuse hetkel tärkas sisemine rahutus. Teaduslik maailmapilt võib olla harimatute käes ohtlik nii inimesele endale kui ka keskkonnale – nagu seda on kõik inimese poolt loodud struktuurid. Aga sellesse maailmapilti on ohuhoiatus juba algselt sisse ehitatud. Kriitilise pilgu eest ei jää varjule ka teadus ise.

Muiates taipasin, et kõige ohtlikum on maailmapilt võimule. Tõelise teadusliku hoiaku omandanud inimene ei saa ega või autoriteete kummardada. See on selle õpetuse päästevest ja hullusärk. Rikkaks ja võimule nii ei saa – õnneks ja õnnetuseks.

Tundsin, et on vaja haridust, tõelist haritust. Maine rikkus on mammona. Võim on vägivald. Me oleme juba nüüd küllalt rikkad (demokraatiat võiks küll rohkem olla), praegu oleks vaja targaks saada, ja iga hinnaga. Viiulit ei õpita mängima vaatlusmeetodil, targaks ei saada ilma teadmista, aju kasutamata, eksimata. Aga teadmised ja harjutused ei ole veel kõik! Mida teeks näiteks infotehnoloogiliste teadmistega seal, kus elektrit pole? Džunglis ellujäämiseks on vaja oma teadmistega loovalt ja targalt talitada.

Selles suures kirikus oli mul kerge otsustada, et mul on vaja loovaks, tugevaks ja targaks isiksuseks saada. Selline inimene saaks väärilt hakkama igas džunglis, olgu selleks kas või New York või New Delhi või Ida-Virumaa Uusküla.

Osa pühakodadest võiks muuta teaduse kloostriteks, hariduse templiteks. Kujutasin end stoiliselt jalutamas teaduse sammaskäikude vahel, mu tooga hõlmad lehviks ja sandaalid platsuksid kulunud kiviõrandatel. Ajus keerleksid tarkuse terad, oleksin jõudu täis, ükski probleem ei tunduks tondina, vaid väljakutsena, mida püüaksime alandlikult lahendada teiste inimeste – kompanjonide – abil.

Istusin seal tükk aega üksinda ja hakkasin tundma puudust teiste inimeste seltsist. Olin tulnud siia nii nukrana ja lõssis, nüüd olin ülevas ja andunud meeleolus. On vaja hakata edasi elama! Lõin Jaani kiriku rasked ukse lootusrikkalt lahti. Külmal kesktalve globaliseerunud lõrts löi rängalt näkku. Aga otsustasin mitte heituda välisest labasusest, kuigi mu esimene pähe tärganud mõte oli Eesti kõrghariduse roll uue majanduskasvu saavutamiseks.